

Дискретна математика - 2

Змістовий модуль 7. Теорія чисел і криптографія

Тема 7. Алгоритм Евкліда. Лінійні конгруенції

План лекції

- Алгоритм Евкліда
- Лінійні конгруенції
- Первісні корені й дискретні логарифми

Алгоритм Евкліда.

Нехай a та b – цілі числа, які одночасно не дорівнюють нулю. Найбільше ціле d таке, що $d \mid a$ і $d \mid b$ називають *найбільшим спільним дільником* a та b і позначають як $\gcd(a, b)$.

Для знаходження $\gcd(a, b)$ можна використати факторизацію. Нехай

$$a = p_1^{a_1} p_2^{a_2} \cdots p_n^{a_n}, \quad b = p_1^{b_1} p_2^{b_2} \cdots p_n^{b_n},$$

тут $p_1, p_2, \dots, p_n$ – прості множники (деякі степені можуть дорівнювати нулю). Тоді

$$\gcd(a, b) = p_1^{\min(a_1, b_1)} p_2^{\min(a_2, b_2)} \cdots p_n^{\min(a_n, b_n)}.$$

Приклад. Оскільки $120 = 2^3 \cdot 3 \cdot 5$, $500 = 2^2 \cdot 5^3$, то

$$\gcd(120, 500) = 2^{\min(3, 2)} \cdot 3^{\min(1, 0)} \cdot 5^{\min(1, 3)} = 2^2 \cdot 3^0 \cdot 5^1 = 20.$$

Числа a та b називають *взаємно простими*, якщо $\gcd(a,b)=1$.

Числа $a_1, a_2, \dots, a_n$ називають *попарно взаємно простими*, якщо $\gcd(a_i, a_j)=1$ для всіх $1 \leq i < j \leq n$. Наприклад, числа 10, 17 і 21 – попарно взаємно прості, а числа 10, 19 і 24 – ні.

Функцією Ейлера називають функцію φ , визначену на множині додатних цілих чисел, значення якої дорівнює кількості додатних цілих чисел, не більших n , які є взаємно простими з n .

Можна довести, що число n є простим тоді й тільки тоді, коли $\varphi(n) = n - 1$.

Обчислювати найбільший спільний дільник двох цілих чисел виходячи з їхньої факторизації нерационально. Ефективніше це робити за допомогою алгоритму Евкліда. Цей алгоритм зручно пояснити на прикладі. Знайдемо $\gcd(91, 287)$. Спочатку поділимо більше з цих двох чисел на менше:

$$287 = 91 \cdot 3 + 14 \text{ (перше ділення).}$$

Кожен дільник 91 і 287 є також дільником $287 - 91 \cdot 3 = 14$. Отже, кожний дільник 91 і 14 також є дільником $287 = 91 \cdot 3 + 14$. Отже, найбільший спільний дільник 91 і 287 той самий, що й найбільший спільний дільник 91 і 14. Із цих міркувань випливає, що задачу знаходження $\gcd(91, 287)$ можна спростити до задачі знаходження $\gcd(91, 14)$.

Далі, поділимо 91 на 14:

$$91 = 14 \cdot 6 + 7 \text{ (друге ділення).}$$

Аналогічні міркування приводять до висновку, що $\gcd(91, 14) = \gcd(14, 7)$.

Поділивши 14 на 7, одержимо

$$14 = 7 \cdot 2 \text{ (третє ділення).}$$

Із того, що 7 ділить 14 випливає, що $\gcd(14,7)=7$. Оскільки $\gcd(91,287) = \gcd(91,14) = \gcd(14,7) = 7$, то задачу знаходження $\gcd(91,287)$ розв'язано, бо 7 є останньою ненульовою остачею.

Нижче подано алгоритм Евкліда у вигляді псевдокоду.

Алгоритм 4.2. Алгоритм Евкліда.

procedure $\gcd(a,b : \text{positive integers})$

$x := a$

$y := b$

while $y \neq 0$

begin

$r := x \bmod y$

$x := y$

$y := r$

end

return $x \{ \gcd(a,b) \text{ is } x \}$

В алгоритмі початкові значення для змінних x та y – це a та b відповідно, причому $a \geq b$. На кожній ітерації алгоритму x замінюється на y , а y замінюється на $x \bmod y$, що являє собою остачу від ділення x на y . Ітерації продовжуються допоки виконується умова $y \neq 0$. Алгоритм зупиняється коли $y=0$, і значення x у цій точці, яке є останньою ненульовою остачею в цій процедурі, є найбільшим спільним дільником a та b . Кількість операцій ділення в цьому алгоритмі складає $O(\log b)$.

Найбільші спільні дільники як лінійні комбінації.

Важливою властивістю найбільшого спільного дільника двох додатних цілих чисел a та b є те, що його можна подати як лінійну комбінацію

$$sa + tb,$$

де s та t – цілі. Наприклад, $\gcd(6, 14) = 2$, і $2 = (-2) \cdot 6 + 1 \cdot 14$. Цей факт констатується в наступній теоремі.

Теорема 3.8 (теорема Безу). Якщо a та b – додатні цілі числа, то існують такі цілі числа s і t , що $\gcd(a, b) = sa + tb$.

Опишемо на прикладі метод, який дає змогу знайти фактичне подання $\gcd(a, b)$ як лінійної комбінації $sa + tb$. Цей метод ґрунтується на зворотному проходженні кроків алгоритму Евкліда, отже, спочатку потрібно виконати сам алгоритм.

Приклад. Виразити $\gcd(252, 198) = 18$ як лінійну комбінацію 252 і 198 з цілими коефіцієнтами.

Спочатку покажемо, що $\gcd(252, 198) = 18$. Застосуємо алгоритм Евкліда.

$$252 = 1 \cdot 198 + 54 \text{ (перше ділення),}$$

$$198 = 3 \cdot 54 + 36 \text{ (друге ділення),}$$

$$54 = 1 \cdot 36 + 18 \text{ (третє ділення),}$$

$$36 = 2 \cdot 18 \text{ (четверте ділення).}$$

Остання ненульова остача 18, отже, $\gcd(252, 198) = 18$. Використовуючи передостаннє (третє ділення) ми можемо записати 18 як лінійну комбінацію 54 та 36. Маємо

$$18 = 54 - 1 \cdot 36.$$

Друге ділення показує, що

$$36 = 198 - 3 \cdot 54.$$

Підставимо цей вираз для 36 у попередню рівність, тоді подамо 18 як лінійну комбінацію 54 і 198:

$$18 = 54 - 1 \cdot 36 = 54 - 1 \cdot (198 - 3 \cdot 54) = 4 \cdot 54 - 1 \cdot 198$$

Перше ділення показує, що $54 = 252 - 1 \cdot 198$. Підставляючи цей вираз у попередню рівність дістанемо вираз для $\gcd(252, 198) = 18$ у вигляді лінійної комбінації 252 і 198. Остаточо матимемо:

$$18 = 4 \cdot (252 - 1 \cdot 198) - 1 \cdot 198 = 4 \cdot 252 - 5 \cdot 198.$$

Отже, ми дістали вираз для $\gcd(252, 198) = 18$ у вигляді лінійної комбінації $s \cdot 252 + t \cdot 198$, де $s = 4$, $t = -5$.

Наведений спосіб визначення коефіцієнтів s і t є наочним, але не оптимальним, бо вимагає збереження в пам'яті проміжних обчислень алгоритму Евкліда. Розглянемо кращий спосіб, так званий *розширений алгоритм Евкліда*. Цей алгоритм дає змогу отримати вираз для $\gcd(a, b)$ у вигляді лінійної комбінації a та b за один прохід, без використання зворотних кроків.

Розширений алгоритм Евкліда.

Покладемо $s_0 = 1$, $s_1 = 0$, $t_0 = 0$, $t_1 = 1$. Нехай $s_j = s_{j-2} - q_{j-1}s_{j-1}$ і $t_j = t_{j-2} - q_{j-1}t_{j-1}$ для $j = 2, 3, \dots, n$, де q_j – частки від ділення, яке використовується, коли алгоритм Евкліда обчислює $\gcd(a, b)$. Можна довести, що $\gcd(a, b) = s_n a + t_n b$.

Приклад. Використаємо розширений алгоритм Евкліда для подання $\gcd(252, 198)$ як лінійної комбінації 252 і 198. Коли застосуємо алгоритм Евкліда, то одержимо такі частки та залишки: $q_1 = 1$, $r_2 = 54$, $q_2 = 3$, $r_3 = 36$, $q_3 = 1$, $r_4 = 18$, $q_4 = 2$. Зазначимо, що в цьому прикладі $n = 4$. Тепер ми обчислимо значення s_i і t_i , використовуючи рекурентні вирази, наведені вище.

$$\begin{aligned} s_2 &= s_0 - q_1 s_1 = 1 - 1 \cdot 0 = 1 & t_2 &= t_0 - q_1 t_1 = 0 - 1 \cdot 1 = -1 \\ s_3 &= s_1 - q_2 s_2 = 0 - 3 \cdot 1 = -3 & t_3 &= t_1 - q_2 t_2 = 1 - 3 \cdot (-1) = 4 \\ s_4 &= s_2 - q_3 s_3 = 1 - 1 \cdot (-3) = 4 & t_4 &= t_2 - q_3 t_3 = -1 - 1 \cdot 4 = -5 \end{aligned}$$

Отже, $\gcd(252, 198) = 18$, і $18 = 4 \cdot 252 - 5 \cdot 198$.

Подамо розширений алгоритм Евкліда у вигляді псевдокоду. Ми виходимо з алгоритму Евкліда (алгоритму 1) і додаємо змінні для зберігання значень s і t . Нам потрібно три з них, бо нове значення s залежить від попередніх двох значень s і те саме щодо t . Нам також потрібно пам'ятати значення q – результат чергового ділення.

Алгоритм 4.3. Розширений алгоритм Евкліда.

procedure *extended _ Euclidean*(*a, b* : *positive integers*)

x := *a*

y := *b*

oldolds := 1

olds := 0

oldoldt := 0

oldt := 1

while *y* ≠ 0

begin

q := *x* **div** *y*

r := *x* **mod** *y*

x := *y*

y := *r*

s := *oldolds* − *q* · *olds*

t := *oldoldt* − *q* · *oldt*

oldolds := *olds*

oldoldt := *oldt*

olds := *s*

oldt := *t*

end

{gcd(*a, b*) is *x*, and (*oldolds*) · *a* + (*oldoldt*) · *b* = *x*}

Лінійні конгруенції.

Конгруенцію $ax \equiv b \pmod{m}$, де m – додатне ціле число, a та b – цілі, x – змінна, називають *лінійною конгруенцією*. Такі конгруенції виникають у теорії чисел та її застосуваннях.

Як розв'язати лінійну конгруенцію $ax \equiv b \pmod{m}$, тобто як знайти всі цілі числа x , які задовольняють цю конгруенцію? Метод, що ми його тут розглянемо, використовує ціле число a^{-1} таке, що $a^{-1}a \equiv 1 \pmod{m}$, якщо таке число існує. Таке ціле a^{-1} називають *оберненим* до a за модулем m . Теорема 3.9 гарантує, що обернене до a за модулем m існує, якщо a та m взаємно прості.

Теорема 3.9. Якщо a та m взаємно прості цілі числа і $m > 1$, то обернене до a за модулем m існує. Більше того, воно єдине обернене до a за модулем m . (Це означає, що існує єдине додатне ціле $a^{-1} < m$, обернене до a за модулем m , а кожне інше число, обернене до a за модулем m , буде конгруентним до a^{-1} за модулем m .)

Доведення. Доведемо лише існування. За теоремою 3.8 (Безу) із $\gcd(a, m) = 1$ випливає існування таких цілих s і t , що $sa + tm = 1$. Звідси випливає, що $sa + tm \equiv 1 \pmod{m}$. Оскільки $tm \equiv 0 \pmod{m}$, то $sa \equiv 1 \pmod{m}$.

Для практичного знаходження a^{-1} можна скористатись розширеним алгоритмом Евкліда.

Приклад. Знайдемо обернене до 3 за модулем 7. Оскільки $\gcd(3, 7) = 1$, то теоремою 3.9 таке обернене існує. У цьому простому прикладі звичайний алгоритм Евкліда одразу приводить до результату:

$$7 = 2 \cdot 3 + 1;$$

із останньої рівності маємо

$$1 = -2 \cdot 3 + 1 \cdot 7.$$

Із цього випливає, що коефіцієнти Безу для 3 і 7 становлять -2 і 1 відповідно. Отже, -2 є оберненим до 3 за модулем 7. Зазначимо, що кожне ціле, конгруентне до -2 за модулем 7, є також оберненим до 3: це числа $-9, 5, 12$ тощо. Єдиним цілим, оберненим до 3 за модулем 7, про яке йдеться в теоремі 3.9, є 5.

Приклад. Знайдемо обернене до 17 за модулем 3432. За розширеним алгоритмом Евкліда знайдемо $\gcd(3432, 17)$ як лінійну комбінацію 17 і 3432. Під час використання алгоритму Евкліда одержимо такі частки й остачі: $q_1 = 201, r_2 = 15, q_2 = 1, r_3 = 2, q_3 = 7, r_4 = 1, q_4 = 2$, тобто $\gcd(3432, 17) = 1$ (остання ненульова остача), і $17^{-1} \bmod 3432$ існує. Для його знаходження скористаємося рекурентними рівностями розширеного алгоритму Евкліда:

$$\begin{aligned} s_2 &= s_0 - q_1 s_1 = 1 - 201 \cdot 0 = 1 & t_2 &= t_0 - q_1 t_1 = 0 - 201 \cdot 1 = -201 \\ s_3 &= s_1 - q_2 s_2 = 0 - 1 \cdot 1 = -1 & t_3 &= t_1 - q_2 t_2 = 1 - 1 \cdot (-201) = 202 \\ s_4 &= s_2 - q_3 s_3 = 1 - 7 \cdot (-1) = 8 & t_4 &= t_2 - q_3 t_3 = -201 - 7 \cdot 202 = -1615 \end{aligned}$$

Отже, $\gcd(3432, 17) = 1 = 8 \cdot 3432 + (-1615) \cdot 17$. Коефіцієнт Безу при 17 є шуканою відповіддю, він дорівнює (-1615) , що є тим самим, що й 1817 за модулем 3432. (В обчисленнях використовують найменше додатне значення оберненого до a за модулем m ; таке $a^{-1} < m$, за теоремою 3.9, єдине. Запам'ятаємо таку, як у цьому прикладі, можливу ситуацію для подальших застосувань.)

Як тільки ми отримали a^{-1} , обернене до a , ми можемо розв'язати конгруенцію $ax \equiv b \pmod{m}$, помноживши обидві її частини на a^{-1} . Наступний приклад ілюструє ці дії.

Приклад. Знайдемо розв'язки конгруенції $3x \equiv 4 \pmod{7}$. Із одного з попередніх прикладів випливає, що 5 є оберненим до 3 за модулем 7. Помноживши обидві частини конгруенції на 5 дістанемо

$$5 \cdot 3x \equiv 5 \cdot 4 \pmod{7}.$$

Оскільки $15 \equiv 1 \pmod{7}$ і $20 \equiv 6 \pmod{7}$, то $x \equiv 6 \pmod{7}$. Це такі числа: 6, 13, 20, ... і -1 , -8 , -15 , ...

Китайська теорема про остачі.

Системи лінійних конгруенцій досить широко використовують. Пропонована теорема, яка супроводжується конструктивним доведенням, дає змогу ефективно розв'язувати такі системи.

Теорема 3.10 (китайська теорема про остачі). Нехай $m_1, m_2, \dots, m_n$ – попарно взаємно прості додатні цілі числа, більші від 1, і $a_1, a_2, \dots, a_n$ – довільні цілі. Тоді система

$$\begin{aligned}x &\equiv a_1 \pmod{m_1}, \\x &\equiv a_2 \pmod{m_2}, \\&\dots\dots\dots \\x &\equiv a_n \pmod{m_n}\end{aligned}$$

має єдиний розв'язок за модулем $m = m_1 m_2 \cdots m_n$. (Це слід розуміти так, що існує розв'язок x , $0 \leq x < m$, а всі інші розв'язки конгруентні до цього розв'язку за модулем m .)

Доведення. Тут ми доведемо лише існування розв'язку, причому доведення конструктивне: побудуємо алгоритм конструювання цього розв'язку.

Нехай $\mu_k = m/m_k$ для $k = 1, 2, \dots, n$. Отже, μ_k – добуток усіх модулів за виключенням m_k . Оскільки m_i та m_k не мають спільних множників більших від 1, для $i \neq k$, то $\gcd(m_k, \mu_k) = 1$. Отже, за теоремою 3.9 існує ціле y_k , яке є оберненим до μ_k за модулем m_k тобто $y_k = \mu_k^{-1}$, і, отже

$$\mu_k y_k \equiv 1 \pmod{m_k}.$$

Сумісний розв'язок побудуємо як суму

$$x = a_1 \mu_1 y_1 + a_2 \mu_2 y_2 + \cdots + a_n \mu_n y_n.$$

Тепер покажемо, що x справді є таким розв'язком. Передусім зазначимо, що $\mu_j \equiv 0 \pmod{m_k}$ коли $j \neq k$, бо тоді μ_j містить m_k як співмножник. Тому всі доданки окрім k -го конгруентні до 0 за модулем m_k . У той же час $\mu_k y_k \equiv 1 \pmod{m_k}$, бо $y_k = \mu_k^{-1}$ за модулем m_k . Остаточно

$$x \equiv a_k \mu_k y_k \equiv a_k \pmod{m_k}$$

для $k = 1, 2, \dots, n$. Отже, доведено, що x – сумісний розв'язок n конгруенцій.

Доведення існування розв'язку в теоремі 3.10 дає загальний метод розв'язування систем лінійних конгруенцій із попарно взаємно простими модулями.

Приклад. Розв'яжемо систему лінійних конгруенцій $x \equiv 1 \pmod{5}$, $x \equiv 2 \pmod{6}$ і $x \equiv 3 \pmod{7}$. Передусім обчислимо $m = 5 \cdot 6 \cdot 7 = 210$, $\mu_1 = m/5 = 42$, $\mu_2 = m/6 = 35$, $\mu_3 = m/7 = 30$. Далі знаходимо обернене до μ_1 за модулем 5: $y_1 = 3$, обернене до μ_2 за модулем 6: $y_2 = 5$ і обернене до μ_3 за модулем 7: $y_3 = 4$. Розв'язок системи

$$x \equiv a_1 \mu_1 y_1 + a_2 \mu_2 y_2 + a_3 \mu_3 y_3 = 1 \cdot 42 \cdot 3 + 2 \cdot 35 \cdot 5 + 3 \cdot 30 \cdot 4 = 836 \equiv 206 \pmod{210}.$$

Мала теорема Ферма

Мала теорема Ферма надзвичайно корисна для обчислення остач за модулем p від великих степенів цілих чисел,

Теорема 3.11 (мала теорема Ферма). Якщо p – просте число, a – ціле, неподільне на p , то

$$a^{p-1} \equiv 1 \pmod{p}.$$

Більше того, для будь-якого цілого a ми маємо

$$a^p \equiv a \pmod{p}.$$

Приклад. Знайдемо $7^{222} \bmod 11$. Ми можемо використати малу теорему Ферма для швидшого обчислення ніж за алгоритмом 4.1 модулярного піднесення до степеня. За малою теоремою Ферма $7^{10} \equiv 1 \pmod{11}$, отже, $(7^{10})^k \equiv 1 \pmod{11}$ для кожного додатного цілого k . Для того, щоб скористатись виграшем від останньої конгруенції, поділимо показник 222 на 10, тоді $222 = 22 \cdot 10 + 2$. Тоді

$$7^{222} = 7^{22 \cdot 10 + 2} = (7^{10})^{22} 7^2 \equiv (1)^{22} \cdot 49 \equiv 5 \pmod{11}.$$

Отже, $7^{222} \bmod 11 = 5$.

Цей приклад показує, як можна використати малу теорему Ферма для обчислення $a^n \bmod p$, якщо p – просте число й $p \nmid a$. Поділимо n на $(p-1)$, тоді дістанемо частку q і остачу r , звідки $n = q \cdot (p-1) + r$, де $0 \leq r < p-1$. Звідси

$$a^n = a^{q(p-1)+r} = (a^{p-1})^q a^r \equiv 1^q a^r \equiv a^r \pmod{p}.$$

Первісні корені й дискретні логарифми

Нехай p – просте число. *Первісним коренем за модулем p називають ціле r із множини $\mathbf{Z}_p = \{0, 1, 2, \dots, p-1\}$ таке, що кожний ненульовий елемент $\mathbf{Z}_p$ являє собою степінь r .*

Приклад. Якщо ми обчислимо степені $2 \in \mathbf{Z}_{11}$ за модулем 11, то дістанемо: $2^1 = 2$, $2^2 = 4$, $2^3 = 8$, $2^4 = 5$, $2^5 = 10$, $2^6 = 9$, $2^7 = 7$, $2^8 = 3$, $2^9 = 6$, $2^{10} = 1$. Легко побачити, що кожний ненульовий елемент множини $\mathbf{Z}_{11}$ є степенем 2. Отже, 2 є первісним коренем 11. Якщо ж ми будемо обчислювати степені 3 за модулем 11, то матимемо $3^1 = 3$, $3^2 = 9$, $3^3 = 5$, $3^4 = 4$, $3^5 = 1$; при подальших піднесеннях до степеня ця послідовність буде повторюватись. Тому що не всі елементи $\mathbf{Z}_{11}$ є степенями 3, то доходимо висновку, що 3 не є первісним коренем 11.

Важливий результат теорії чисел полягає в тому, що для кожного простого p існує первісний корінь за модулем p .

Нехай p – просте число, r – первісний корінь за модулем p і a – ціле число в межах від 1 до $p-1$ включно, тобто a – ненульовий елемент $\mathbf{Z}_p$. Відомо, що існує єдиний показник e такий, що $r^e = a$ в $\mathbf{Z}_p$, тобто $r^e \bmod p = a$.

Нехай p – просте число, r – первісний корінь за модулем p і a – ціле число в межах від 1 до $p-1$ включно. Якщо $r^e \bmod p = a$ та $0 \leq e \leq p-1$, то e називають *дискретним логарифмом числа a за модулем p при основі r* і пишуть $\log_r a = e$ (тут просте число p мається на увазі).

Приклад. Щойно ми обчислили степені 2 за модулем $p=11$, зокрема, $2^8=3$ і $2^4=5$ в $\mathbf{Z}_{11}$. Отже, дискретні логарифми 3 і 5 за модулем 11 при основі 2 є, відповідно, 8 та 4. (Це степені 2, які дорівнюють, відповідно, 3 і 5 в $\mathbf{Z}_{11}$.) Ми пишемо $\log_2 3=8$ і $\log_2 5=4$ (тут модуль 11 мається на увазі і явно не записується).

Задача обчислення дискретного логарифму як вхід має просте число p , первісний корінь r за модулем p і додатне ціле $a \in \mathbf{Z}_p$. Її вихід – дискретний логарифм числа a за модулем p при основі r . Для розв’язування цієї задачі невідомий жодний поліноміальний алгоритм. Тому що ця задача складна для розв’язування, вона відіграє важливу роль у криптографії.